

Ács: Zichy kastély parkja természetvédelmi terület

Kezelési terv

2024

Készítette: Barina Zoltán

Tartalom

1.	Azonosító adatok	3
1.1.	Jogszabályi háttér	3
1.2.	A védett érték adatainak frissítése	3
1.3.	Dokumentumfotók.....	6
2.	Leírás.....	8
3.	Természetvédelmi célkitűzések	9
4.	Részletes természetvédelmi kezelési terv	9
4.1.	Természetvédelmi stratégiák	9
4.2.	Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak.....	10
4.2.1.	KE01 – Park.....	10
4.3.	Adminisztráció.....	12
4.4.	A természetvédelmi kezelési terv végrehajtásának ellenőrzése és a terv felülvizsgálata.....	13

1. Azonosító adatok

1.1. Jogszábi háttér

Védetté nyilvánítás éve: 2006

Védetté nyilvánító határozat: Ács Város Önkormányzata Képviselő-testületének 15/2012. (III. 30.) önkormányzati rendelete a helyi jelentőségű védett természeti területekről

Kategória: természetvédelmi terület

Védetté nyilvánítás indoka, természetvédelmi célja: növénytani

hrsz.: 2/40 hrsz-ból a Zichy kastély elő-és hátsókertje

Kiterjedése: 24 000 m²

Egyéb kapcsolódó rendelkezések:

A védetté nyilvánító önkormányzati rendelet további részleteket nem tartalmaz.

1.2. A védett érték adatainak frissítése

A területről 2013-ban ökológiai állapotfelmérés készült, eszerint „Idősebb vadgesztenye, kőris, juhar és nyugati osterfa egyedek találhatóak a parkban”. Továbbá néhány védett madárfaj fészkelését említi:

molnárfecske (*Delichon urbica*), 2–5 pár

füstifecske (*Hirundo rustica*), 50–100 példány

erdei pinty (*Fringilla coelebs*), 2–3 pár

nagy fakopáncs (*Dendrocopos major*), 1 pár

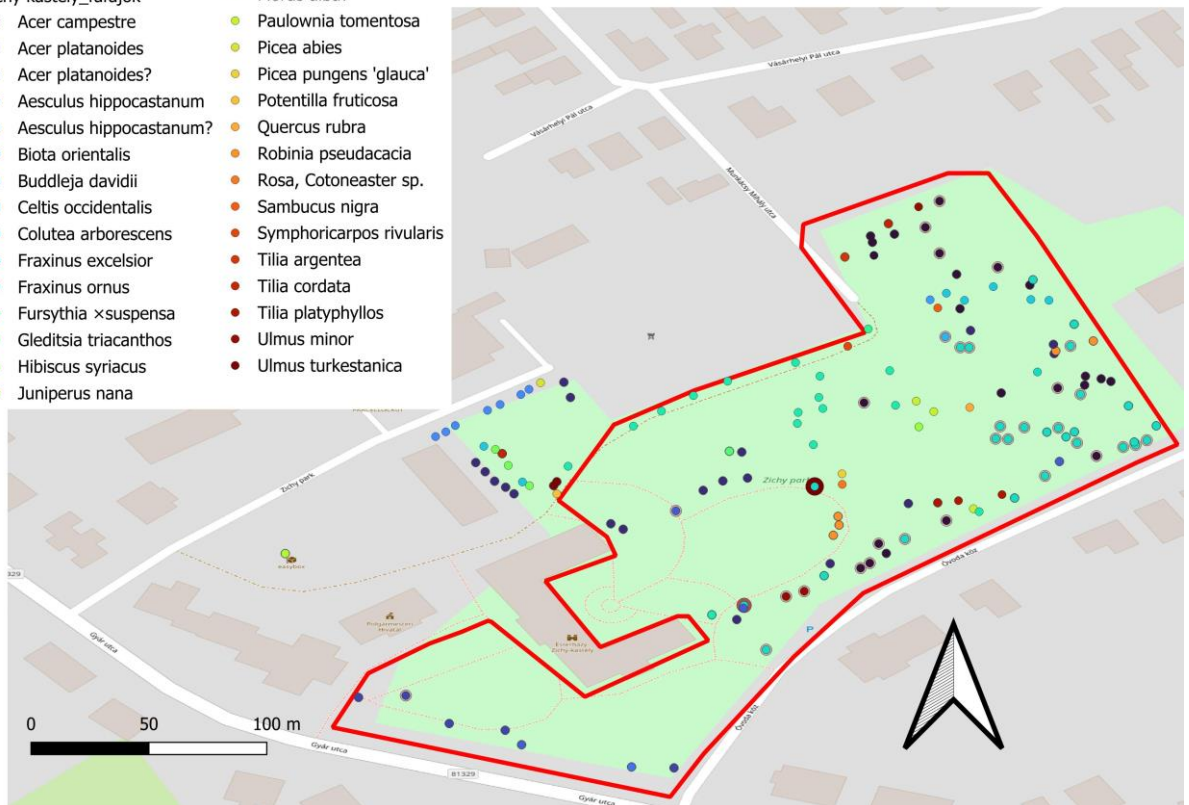
A természetvédelmi terület a város központjában található:

A park területén számos fa- és cserjefaj egyedei találhatók meg ültetve:

Zichy kastély_fajok

● <i>Acer campestre</i>	● <i>Morus alba</i> ?
● <i>Acer platanoides</i>	● <i>Paulownia tomentosa</i>
● <i>Acer platanoides</i> ?	● <i>Picea abies</i>
● <i>Aesculus hippocastanum</i>	● <i>Picea pungens 'glauca'</i>
● <i>Aesculus hippocastanum</i> ?	● <i>Potentilla fruticosa</i>
● <i>Biota orientalis</i>	● <i>Quercus rubra</i>
● <i>Buddleja davidii</i>	● <i>Robinia pseudacacia</i>
● <i>Celtis occidentalis</i>	● <i>Rosa, Cotoneaster sp.</i>
● <i>Colutea arborescens</i>	● <i>Sambucus nigra</i>
● <i>Fraxinus excelsior</i>	● <i>Symphoricarpos rivularis</i>
● <i>Fraxinus ornus</i>	● <i>Tilia argentea</i>
● <i>Forsythia x suspensa</i>	● <i>Tilia cordata</i>
● <i>Gleditsia triacanthos</i>	● <i>Tilia platyphyllos</i>
● <i>Hibiscus syriacus</i>	● <i>Ulmus minor</i>
● <i>Juniperus nana</i>	● <i>Ulmus turkestanica</i>

A fák között néhány idősebb is előfordul. Legidősebb a park központi részén található magas kőris (*Fraxinus excelsior*) Mesefa, melynek törzsátmérője kb. 170 cm. A hagyomány szerint a fát ifj. Eszterházy Ferenc ültette 1799-ben, így kor 225 év, törzsének kerülete pedig a fa tájékoztató táblája szerint 646 cm. A hivatalos mérés szerint a fa törzskerülete 530 cm, a faji sajátosságok alapján kora 130–135 évesre tehető.

Ezen kívül még egy, kb. 60 éves magas kőris található a parkban, a park többi fája fiatalabb.

A parkban a további növényfajok fordulnak elő (**természetes kísérőfaj**, **idegenhonos faj**):

Achillea collina

Ailanthus altissima

Amaranthus retroflexus

Ambrosia artemisiifolia

Ballota nigra

Berteroa incana

Chenopodium album

Chenopodium hybridum

Cotoneaster sp.

Cynodon dactylon

Euonymus europaeus

Hedera helix

Lactuca serriola

Ligustrum vulgare

Lycium barbatum

Medicago falcata

Medicago sativa

Melandrium album

Morus alba

Oxalis stricta

Picea pungens

Plantago lanceolata

Polygonum aviculare

Rosa

Rumex sp.

Salvia nemorosa

Sambucus nigra

Sedum sexangulare

Setaria verticillata
Solanum nigrum
Sorghum halepense
Tamarix tetrandra

Taraxacum officinale
Vinca minor
Viola odorata

1.3. Dokumentumfotók

Zichy park részlete játszótérrel

Fiatal ültetett fák a Zichy parkban

Ültetett sövények a Zichy-kastély mellett

Idős magas kőris (Mesefa) a park központi részén, ága megtámasztva

Idős magas kőris (Mesefa) a park központi részén 2010-ben, még megtámasztás nélkül (fotó <https://dendromania.hu/>)

Egykori díszkút területe ültetett cserjékkel

2. Leírás

A 2014-es ökológiai állapotfelmérés szerint a védettség oka megtalálható a területen: „Az egykor 70 hektáros kastélypark egy része ma is látható, ebben az egykori díszkutat medencévé alakították, sporttelepet hoztak létre és új építményeket emeltek. Korábban Ács strandjaként

működött, az üres medence lebontásra vár. Mellette áll a 200 éves ún. Mesefa. A kastély főhomlokzata előtt elterülő részében Szent István király szobrát állították fel. A park hátsó részében Zichy Ernő római kori köveket gyűjtött össze a 20. század elején, melyek egy része ma is látható. A grófi család két érdekes kialakítású, földbe mélyített temetkezőhelyet is kialakított itt. Ezek közül a "Mennyországának" nevezettet betemették életveszélyes állapota miatt, a "Pokolnak" nevezett csillagboltozatos kriptában a koporsók helye még ma is látszik. (Állítólag innen egy alagút vezetett a komáromi Monostori erődig, ami igen valószínűtlen.) A visszaemlékezések szerint a kastélyparkban a XIX. század második felében még váromladékszerű romok voltak láthatók."

3. Természetvédelmi célkitűzések

A helyi jelentőségű természetvédelmi területen meghatározott alapvető természetvédelmi cél a kiemelt zöldövezeti területek, növénytársulások, valamint védett fajok és egyedi természeti értékek megtartása, a biodiverzitás fenntartása. További cél a szennyezések megakadályozása, minimalizálása, a természeti és kulturális értékek megismerésére irányuló kutatás, oktatás, turizmus támogatása.

A park védelmének célja a park idősebb faegyedeinek és a park egészének hosszú távú megőrzése. A korábbi adatok és határozatok a védett terület kiterjedését 1,56–4,535 ha-ra teszik. Az a terület, ahol legalább középkorú fák is előfordulnak, nem éri el az 1 ha kiterjedést sem.

A védelem magában foglalja az egyedek fennmaradásának aktív elősegítését, szükség esetén célirányos védelmi intézkedések megvalósítását. Cél továbbá a védett értékek otthont adó terület lehető legjobb természetességének elérése, valamint az érték helyi kultúrába való illesztése és széles körű megismertetése.

Rendeltetés: A Zichy kastély parkjának megőrzése és a fák által biztosított élőhelyek (fészkelő- és szaporodóhelyek, mikroélőhelyek) kedvező természetvédelmi helyzetben történő fenntartása.

Célkitűzés:

- 1) A tájképi jelentőségű park fennmaradásának biztosítása
- 2) A jelentősebb dendrológiai értékkel bíró idős fák megőrzése
- 3) A fákhoz és egykori parkhoz kötődő élővilág védelme
- 4) A természetvédelmi célú bemutatás elősegítése.

4. Részletes természetvédelmi kezelési terv

4.1. Természetvédelmi stratégiák

- 1) Az agresszívan terjedő inváziós fajokat vissza kell szorítani, a tájidegen fákat folyamatosan hazai, tájban honos fafajokra (tölgy, kőris, stb.) kell cserélni – kivéve a Zichy kastély parkjának idős és ültetett idegenhonos fáit
- 2) A különlegesen ritka, védett, fokozottan védett növény- és állatfajok populációnak védelmét biztosítani kell
- 3) Az értékek bármilyen szennyezését, rongálását meg kell akadályozni.
- 4) A természetvédelmi szempontból értékes, kívánatos állapotot rögzíteni kell és fenntartani a beavatkozások minimalizálása mellett.

A Zichy kastély parkja védelmének célja az egykori kastélyparkban található dős faegyedek és a park képének megőrzése. A természetvédelmi cél elérése érdekében a fő – általános – tennivalók a következők:

- 1) A parkfák egyszeri, teljes rekonstrukciója (növény-egészségügyi kezelés, beteg és menthetetlen fák eltávolítása, majd ezek pótlása, menthető fák nyesése). Az egyszeri, teljes rekonstrukcióra vonatkozó kezelési módok az egyes fák állapotának megfelelően:
 - a. jó állapotban lévő, idős fák: kezelést nem igényelnek, esetlegesen sarjlevágás;
 - b. jó állapotban lévő, idős fák, kismértékben károsodott ágrendszerrel: a száraz csúcsok levágása, a fagyöngy eltávolítása, sarjlevágás;
 - c. idős jelentősen sérült koronaformájú fák: az idős ágak visszavágása, a fagyöngy eltávolítása, régi sebhelyek kezelése;
 - d. idős, jelentősen korhadt törzsű és ágazatú fák: a madár, illetve denevérvédelem, valamint alsóbbrendű korhadéklakó fajok miatt megtartandók. Az idős ágak visszavágása, a fagyöngy eltávolítása, régi sebhelyek kezelése, a korábban betonozott üregek utókezelése, a törzsbelső kitisztítása, vízkivezetés megoldása;
 - e. leromlott, erősen károsodott fák, illetve deformálódott koronájú vagy korona nélküli fák: eltávolítást, szükség esetén tuskókiiszedést követően pótlás sorfa jellegű fakkal;
 - f. középkorú, szép koronájú, egészséges fák az első pótlásból: kezelést nem igényelnek, esetlegesen sarjlevágás;
 - g. jó állapotban lévő, középkorú fák, kismértékben károsodott ágrendszerrel, fagyöngyfertőzéssel, erős számú tősarjjal: a száraz ágvégek levágása, a fagyöngy eltávolítása, sarjlevágás;
 - h. fiatal, egészséges, megfelelő helyre telepített fák: nem igényelnek kezelést.
- 2) A faegyedek egészségi állapotának nyomon követése
- 3) A faegyedek egészségi állapotának fenntartása aktív kezeléssel
- 4) A park egykori jellegének visszaállítása és fenntartása

4.2. Természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

A Zichy kastély parkja egyetlen kezelési egységekhez tartozik.

4.2.1. KE01 – Park

Kezelési egység meghatározása:

Ebbe a kezelési egységbe tartoznak a terület ma is parkként funkcionáló, rendszeresen gondozott részei, ültetett fákkal és cserjékkel, játszótérrel, egyéb létesítményekkel.

Kezelési egység megfeleltetése:

ÁNÉR-kód:

U2 – Kertvárosok, szabadidős létesítmények

P6 – Parkok, kastélyparkok, arborétumok és temetők az egykori vegetáció maradványaival vagy regenerálódásával

4.2.1.1. *Művelési ághoz nem kapcsolódó természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak*

- 1) A természetvédelmi kezelési tervben nem részletezett vagy nem szabályozott kezelési előírásokat a területen az illetékes hatóság egyedi államigazgatási eljárásban határozza meg.

4.2.1.2. *Élőhelyek kezelése, fenntartása, fajok védelme*

- 1) Az idős fákat meg kell őrizni. Amennyiben balesetvédelmi szempontból indokoltá válik idős, odvas, mélyen bekorhadó ágcsonkokkal, repedésekkel, szétnyíló fahasadékokkal rendelkező fa kivágása, ilyen elemeket tartalmazó farész visszavágása, a munkálatok kizárólag a denevérek és egyéb faodvakat használó védett kisemlősök (pl. pelék) életciklusa és a madarak költési időszakának szempontjából kritikus időszakokon kívül, augusztus 15. – október 31. között végezhetők. A fakivágást, visszavágást minden esetben az odvak előzetes átvizsgálása kell, hogy megelőzze, a vágás csak akkor történhet meg, ha sikerült meggyőződni arról, hogy madarak nem költenek a fán, az odvakban, résekben denevérek vagy egyéb védett kisemlősök nem tartózkodnak. Amennyiben az odvakban denevéreket vagy védett kisemlősöket észlelnek, akkor haladéktalanul értesíteni kell a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság ügyeleti telefonszámán az illetékes természetvédelmi őrt.
- 2) A park cserje- és lombkoronaszintjének tervezése, tisztítása
- 3) A park gyepszintjének ápolása; beleértve annak kaszálását és a benne megjelenő természetvédelmi értéket képviselő fajok kíméletét, sávokban, foltokban történő meghagyását
- 4) A fenntartó kezelések során ügyelni kell az odúlakó fajok jelenlétére.
- 5) A fák betegségek és kártevők elleni védelme

4.2.1.3. *Látogatás*

- 1) A park területe szabadon, időkorlátozás nélkül látogatható.
- 2) A fenntartó beavatkozások idején és balesetveszély esetén a kezelő időszakos látogatási korlátozásokat rendelhet el.

4.2.1.4. *Oktatás és bemutatás*

- 1) Ismeretterjesztési célból arra alkalmas helyeken tanösvényeket lehet létesíteni, ahol a természetvédelmi terület növénytani és állattani értékeiről szerezhetnek ismereteket a látogatók.
- 2) A látogatás és bemutatás célját szolgáló, tájba illő létesítmények összes alapterülete nem haladhatja meg a tervezési terület 0,05%-át.
- 3) A park és fái történetének megismertetése
- 4) Az oktatást és bemutatást elősegítő információs táblák készítése és kihelyezése
- 5) Online és személyes ismeretterjesztés.

4.2.1.5. *Kutatás, vizsgálatok*

- 1) A terület egészén a terület állapotát befolyásoló vizsgálatok a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény rendelkezései szerint végezhetők, beavatkozással nem járó kutatások a fenntartó felé történő bejelentés és egyeztetés után végezhetők.
- 2) A park élővilágának felmérése és nyomon követése
- 3) A park és fái történetének felkutatása

4.2.1.6. Terület- és földhasználat, természetvédelmi infrastruktúra

- 1) A területen minden ipari és bányászati tevékenység tilos
- 2) A területen új épület és építmény csak úgy helyezhető el, ha az a fákat és gyökérzetüket nem érinti
- 3) A meglévő infrastruktúra-hálózat karbantartása során az eredeti állapotot helyre kell állítani
- 4) A meglévő közművek karbantartása során az eredeti állapotot helyre kell állítani
- 5) A területen új építésű közmű csak úgy építhető vagy vezethető át, ha az a fákat és gyökérzetüket nem érinti
- 6) A területen növényvédő szert és irtószereket csak a fák egyedi védelme érdekében szabad használni.
- 7) A tervezési területen belül a szükséges vegyszerezést csak egyedi engedéllyel és természetvédelmi hatósági ellenőrzése mellett szabad végezni.
- 8) A park faállományának folytonosságát fenn kell tartani
- 9) A tervezési terület a jelenlegitől eltérő területfelhasználási egységbe nem sorolható.

4.2.1.7. Táj- és kultúrtörténeti értékek

- 1) A teljes park tájképi jellegét meg kell őrizni, illetve helyre kell állítani.
- 2) A parkból csak abban az esetben távolítható el 30 évesnél idősebb fa, ha ez a természetvédelmi célok megvalósítása érdekében szükséges. Az eltávolított fákat pótolni kell.
- 3) A fapótlásokat előnevelt, földlabdás sorfa jellegű suhángokkal kell elvégezni vegetációs időn kívül
- 4) A fapótlásokat a parkban lehetőleg a fák eredeti helyén kell elvégezni.
- 5) A faápolás során megengedett a koronaalakítás, a sérült és beteg koronaszakaszok eltávolítása, a tősarjak eltávolítása, az üregek gondozása, a fagyöngy folyamatos eltávolítása.
- 6) A tájképi szempontból nem megfelelő objektumok eltávolítása.

4.2.1.8. Természetvédelmi infrastruktúra

- 1) Természetvédelmi státust jelző táblák kihelyezése a park határain.
- 2) Információs táblák kihelyezése.

4.2.1.9. Művelési ághoz, illetve földhasználati módhoz köthető természetvédelmi kezelési módok, korlátozások és tilalmak

- 1) Természetvédelmi beavatkozásokon kívül a park fái egyéb beavatkozások nem végezhetők el.
- 2) A fák alatt/között található gyep feltörése csak természetvédelmi célból történhet
- 3) A fák alatt/között található gyep kiterjedése nem csökkenhet

4.3. Adminisztráció

- 1) A védetté nyilvánítási rendeletben kijelölendő a terület kezelője.
- 2) Biztosítani kell, hogy a tervezési terület a kijelölt természetvédelmi kezelő vagyongazdálkodásában legyen.
- 3) A terület kezelője mellett kötelezően kijelölendő a terület megfelelő kompetenciákkal rendelkező természetvédelmi kezelője.

4.4. A természetvédelmi kezelési terv végrehajtásának ellenőrzése és a terv felülvizsgálata

- 1) Jelen kezelési terv folyamatos előírásai határidőhöz nem kötöttek. Az egyszeri beavatkozások mielőbbi megvalósítására kell törekedni.
- 2) A természetvédelmi kezelési terv előírásainak betartását a természetvédelmi hatóság ellenőrzi, a kezelési tervben megadott kezelési feladatok végrehajtását a természetvédelmi kezelő és Ács Város Önkormányzata ellenőrzi.
- 3) A természetvédelmi kezelési tervet 5 évente felül kell vizsgálni és a szükséges módosítási előírásokat fogyanatosítani. A természetvédelmi kezelési terv felülvizsgálatát Ács Város Önkormányzata, a terület természetvédelmi kezelője és a Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság végzi, szükség esetén szakértő(k) bevonásával.